

**ЧИТАЦЬКІ ПРАКТИКИ ШЕВЧЕНКОВОЇ ЕПОХИ
(НА МАТЕРІАЛІ ПОВІСТІ Т.Г.ШЕВЧЕНКА «БЛИЗНЮКИ»)**

У своїй діяльності видавці завжди враховують не лише особливості читацької аудиторії, читацьких запитів, смаків та інтересів, а й найбільш типові форми способів читання, які виникають і побутують у ту чи іншу епоху. У статті особлива увага приділена читацьким практикам шевченкової епохи. Повість Т.Г. Шевченка «Близнюки» розглядається як яскравий приклад традицій читачівства XIX століття.

Ключові слова: читачівство, читацькі практики, читацькі інтереси, читацькі смаки, читацькі запити, еволюція форм читання.

Дослідження читачівства (термін Г. Сивоконя) як соціокультурного феномена в Україні розпочалося ще в XIX столітті та триває досі. М. Драгоманов, П. Куліш, І. Франко, М. Корф, Х. Алчевська, Б. Грінченко, О. Потєбня, О. Білецький, В. Іванушкін, М. Рубакін, Д. Балика, М. Жулинський, Г. Грабович, М. Зубрицька, Т. Новальська, О. Семашко, Г. Сивокінь, Г. Швецова-Водка досліджували питання психології та типології читачів, методики вивчення читацьких запитів і можливостей сприймання літературних творів.

Аналіз психології читачівства, основних читацьких практик і читацьких запитів має неабияке значення для багатьох гуманітарних галузей науки й практичної діяльності, зокрема допомагає педагогам у визначенні певного читацького мінімуму, бібліотекарям під час комплектування фондів, видавцям під час вирішення питання, кого публікувати чи перевидавати.

При цьому необхідно розуміти не лише те, «що» читають люди в конкретний історичний період, а й те, «як» вони читають. Зміна практик читання – важливий фактор не лише літературного та видавничого процесів, а й загального соціокультурного розвитку суспільства.

Одне з найважливіших джерел, із яких ми можемо отримувати відомості про ті чи інші читацькі практики, це твори художньої літератури. Мета цієї статті – проаналізувати повість Т.Г. Шевченка «Близнюки» як один із надзвичайно цікавих прикладів фіксації досвіду читачівства в Україні другої половини XIX століття.

У повісті в різних контекстах згадується велика кількість творів української, російської та світової літератури, які були відомі й популярні серед читацького загалу того часу. Серед науковців, письменників, філософів згадуються Микола Курганов («Письмовник», повна назва – «Российская универсальная грамматика, или всеобщее письмословие, предлагающее легчайший способ основательного учения русскому языку с семью присовокуплениями разных учебных и полезно-забавных вещей»); Карл Еккартсгаузен («Ключ к таинствам природы»); О. Дюма; «настоящий философ», «Диоген наших дней» Григорій Сковорода; Гораций; Іван Котляревський («Энеида»); Олександр Шаховський («Козак-стихотворец»; «Малороссийская Сафо»); Григорій Кониський («летопись Конисского», повна назва – «История русів»); Микола Греч («История русской словесности»);

Вергілій («Енеїда». «Георгики»); Микола Гоголь («Мертвые души»); Федір Булгарін («Петр Иванович Выжигин»); Микола Некрасов і Євдокія Панаєва («Четыре страны света», точна назва – «Три страны света», опублікований роман під псевдонімом «Н. Станицкий»); Геродот; Джеймс Макферсон (Оссіан); «законодатель русского слова» Микола Карамзін («Письмо из-за границы», точна назва – «Письма русского путешественника»); Костянтин Батюшков («Письма из Финляндии»); Чарльз Діккенс («Давид Копперфильд», повна назва – «Жизнь Дэвида Копперфильда, рассказанная им самим»); «Патерик» («Житие преподобно мученика Моисея Угрипа»); Р.М. Зотов («Никлас – Медвежья лапа, атаман контрабандистов, или некоторые черты из жизни Фридриха II»). Також є посилання на Новий Заповіт – «любимейшее чтение», журнали «Украинский вестник» «Отечественные записки», «Современник», «Библиотека для чтения», естампи «Последний день Помпеи» и «Тень Наполеона на острове св. Елены».

Г. Сивокінь виокремив такі особливості читацького середовища України XIX століття: поява масового читача, попит на масову літературу й романи, пробудження цікавості до зарубіжної літератури, двомовність (читання українською та російською). Текст повісті Т. Шевченка додає ще кілька штрихів до портрету тогочасного читача.

Як бачимо, читач шевченкової доби не усвідомлював ще відмінностей між різними видами літератури: розважливо, неквапливо, від початку і до кінця він читав удома і підручник, і Біблію, і пригодницький роман. Те саме стосується жанрів: герої повісті захоплюються як життями – літературними фаворитами XVII-XVIII століть, так і модними в XIX сторіччі епістоляріями, подорожами, натурфілософськими трактатами, повістями тощо. Книга сприймалась як джерело мудрості й засіб отримання насолоди від самого процесу читання. У цьому контексті види і жанри, цільове і читацьке призначення не мали ще того сенсу, який сьогодні сприймається читачем підсвідомо як певний «код» для прочитання й, природно, впливає на способи «роботи» з книгою.

Щодо мовних уподобань читачів варто відзначити: Шевченко наголошує доволі часто, що книги читалися «в оригіналі». Тобто крім української та російської це могла бути латина, церковнослов'янська, французька. Читач підлаштовував не книгу «під себе» (засобами перекладу), а навпаки: спілкування з книгою передбачало наявність освіти, знань, певного духовного вишколу особистості.

Перелік творів, згаданих Т.Г. Шевченком у «Близнюках», дає також привід замислитися, наскільки вибірково і критичним було ставлення читача до естетичних якостей прочитаних текстів. На перший погляд, на одній полиці мирно співіснували класика, серйозні твори відомих письменників і белетристика. Однак низка епізодів повісті засвідчують розбірливість читача. Так, Степан Мартинович характеризує «Козака-стихотворця» О. Шаховського як «чепуху на двух языках» і звинувачує М. Галича в незнанні історії. Ватя обурений тим, що брат замість естампа «Последний день Помпеи» надіслав

йому «Тень Наполеона на острове св. Елены», а замість «Мертвых душ» – бездарний роман «Никлас – Медвежья Лапа».

Це дозволяє зробити висновок про те, що на той час читацька аудиторія насправді стала масовою: були люди, які розумілися на літературі та стежили за всіма новинками літературного Олімпу (Ватя для того, щоб придбати знамениту книгу М. Гоголя заклав мундир), були ті, які надавали перевагу «легкому» читанню, а були й відверті невігласи. Останнім Т.Г. Шевченко присвятив чимало іронічних рядків: «Военный, вполне военный человек, он лучше загнет лишний угол или возьмет у жида лишнюю бутылку самодельного клоповника, чем захочет выписать мудрую книгу какую-нибудь...» [4, 224]; «Вскоре... с шумом явились на свет “Мертвые души”. “Библиотека для чтения”, в том числе и солидные, благомыслящие люди разругали книгу и автора, называя книгу грязною и безнравственною, а автора просто сеятелем плевел на почве воспитания благородного юношества. Несмотря, однако ж, на блюстителей нравственности и блюстительницу русского слова, “Мертвые души” разлетелись быстрее птиц небесных по широкому царству русскому» [4, 277]; «как человек, мало следивший за движением отечественной литературы, и человек, не принадлежащий к банде блюстителей нравственности, то, узнавши, что книга титулуется “Мертвые души” – “должно быть, страшная”, – и махнувши рукою, сказал: “Пуускай их себе читают, лишь бы не пьянствовали да на Кресты окон бить не ходили”. Видно, на инспектора дворян поэма “Мертвые души” не производила никаких опасений» [4, 278]; «Спрашивает “Мертвые души”, а книгопродавец и глаза вытаращил. Ему показалось, что посетитель спрашивает мертвые души, те, которые застраховали свое земное бытие в его конторе» [4, 278].

Дуже детально в повісті «Близнюки» описаний сам процес читання. Неодмінно підкреслюється те, що читають герої переважно вголос, перечитують книгу багато разів, отримують від цього неймовірну насолоду, що підсилюється ще й ідилічними деталями побуту: «И, приобрета за вырученные деньги экземпляр великой книги, он имел неизъяснимое наслаждение читать ее вслух на хуторе, вечером – на крыльце, а днем под липою в пассиве» [4, 278]; «прочитавши оды “До Пархома”, мы от чистого сердца смеялись с Прасковьей Тарасовной» [4, 238]; «В сотый раз уже прочитывал он почти наизусть внимательно слушавшей его Прасковье Тарасовне “Повесть о капитане Копейкине”» [4, 279]; «Я засветил свечу и достал “Патерик”, начал читать, утешения ради, житие преподобно мученика Моисея Угрипа, за целомудрие пострадавшего от некия блудные боярыни» [4, 323].

Традиція читання вголос для 1855 року (час написання повісті) та й для хронотопу твору (сорокові роки) частково мала сприйматися вже як рудимент минулих епох. У ХІХ столітті, коли книг ставало дедалі більше, читачі поступово переходили від інтенсивного читання-перечитування одних і тих самих текстів до екстенсивного типу сприймання, зорієнтованого на мовчазне, швидке, вдумливе опрацювання великого корпусу різних текстів.

Т.Г. Шевченко засвідчив співіснування обох цих тенденцій, які мирно уживалися в реаліях старосвітського побуту українського поміщицтва.

З одного боку, одна з героїнь повісті шкодує, що книг мало й засвідчує намір виписувати їх більше: «Что это вы, – сказала она, снявши со свечи, – любопытствуете, что читает моя Наташа? Да, она у меня, слава богу, большая охотница читать. Да и меня па старости лет приучила, так что мне теперь и скучно сидеть с работой без чтения. Думаю на будущий год выписать еще “Современник”, а то одной книги в месяц для нас мало, мы ее наизусть выучиваем» [4, 331].

З іншого боку, більшість персонажів перечитують все-таки давно вивчені напам'ять тексти, роблять це при зібранні, вголос і завжди дещо з відтінком театралізованості, додаючи всіх ознак драматургічного дійства: «В сотый раз уже прочитывал он почти наизусть внимательно слушавшей его Прасковье Тарасовне “Повесть о капитане Копейкине”... Прасковья Тарасовна, поднявши осторожно письмо, передала его Вате и просила прочитать (сама она скорописи не читала, а только печать), только не так громко, как про того копытана. И он прочел вполголоса следующее...» [4, 279]; «Особенно отец Никанор, молодой священник, говорил много, и все из писания, и все по-римски, гречески и еврейски, всех писателей христианской древности так и валял наизусть... Прасковья Тарасовна, слушая витию, просто плакала. Степан Мартынович, может быть, больше всего собора разумел говорящую, но не обнаруживал этого ни единым движением. Когда же Прасковья Тарасовна заплакала, то он начал утешать ее, говоря, что отец Никанор читал совсем не жалобное, а более сатирическое [4, 319].

До речі, Т.Г. Шевченко доволі влучно наголосив і на тому, що театралізованість, позування характеризували в той час процеси не лише читання, а й письма загалом: «Оставшись вдвоем в светлице, Степан Мартынович сел за стол, положил перед собою бумагу, взял перо в руку и принял такую позу, какую обыкновенно дают живописцы сочинителям, когда изображают их бессмертные лики, осененные сапфирными крылами гения творчества. Принявши такую позу, он просил диктовать. Прасковья Тарасовна села тоже за стол против писателя и бессознательно приняла позу самой скорбной матери» [4, 299].

Наведені приклади – це чудова ілюстрація філософського виміру існування й розвитку письмової культури в суспільстві. Відомо, що дуже довго література поборювала традиції фольклорного світосприймання, коли, наприклад, автор твору не протиставлявся читачеві, а був його alter ego. Так само довго читач не міг відокремити, відсторонити від себе придуману літературну реальність, суто літературний етикет, літературну стилістику. Саме тому він екстраполовав художні засоби вираження змісту на елементи свого побуту й форми своєї поведінки.

Ніби підкреслюючи архаїчні, але надзвичайно поетичні й милі в своїй наївності форми поведінки читача, Т.Г. Шевченко наполегливо демонструє й так само застарілі форми поведінки автора. Популярні раніше, постійні

шанобливі звернення до читача, в період другої половини XIX століття могли сприйматися лише як прояв авторської рефлексії та іронічності: «Я все это речь веду к тому, терпеливый читатель, что...» [4, 224]; «Чтобы избежать оригинальности, которою так любит щегольнуть юные повествователи наших дней... начну старыми словесы повествование мое тако. Сначала опишу со тщанием место, т. е. пейзаж; потом опишу действующих лиц, их домашний быт, характеры, привычки, недостатки и добродетели, а потом уже по мере сил приступлю к драме, т. е. к самому действию. Метода, или манера, эта не новая, но зато хорошая манера» [4, 229].

Численні спогади про Кобзаря, залишені нам людьми, які знали його особисто, дозволяють змалювати портрет і самого Шевченка-читача. Так, М.Ф. Савичев, описуючи побут Тараса Григоровича в Новопетровському укріпленні, засвідчує, що читання було одним із його постійних занять: «Коли я прийшов до нього у призначений час, то застав його знову в лежачому положенні і з книжкою. Він підвівся, поклав книжку на полицю над головою, де лежали інші книжки, й почав одягатися. Поки він брав кисет, тютюн, застібав на три гудзики коротеньке парусинове пальтечко, я взяв на полиці одну з книжок. Це були історичні драми Шекспіра в перекладі Кетчера...» [3, 257] Ми бачимо тут звичайного читача в звичайних обставинах – жодної театральності чи позування. Однак із спогадів інших сучасників Шевченка ми дізнаємося, як часто поет вдавався і до декламування: «Бувало, довгими зимовими вечорами він принесе журнал і вибере, що йому до смаку, й починає читати; якщо ж твір йому особливо подобається, то він одкладе книжку, підведеться, ходить, розмірковує, потім знову візьметься за неї; а вірші, які йому дуже подобались, він завчав напам'ять і днів по три декламував» (спогади А.О. Ускова) [3, 236]; «...брат мій добре декламував і згодом часто згадував, як Шевченко, котрому дуже подобалося, як він читав... часом звертався до нього з проханням: “Ану, прочитай, мій голубе!” Брат, виконуючи прохання, починав декламувати... І вірші, і декламація брата, очевидно, справляли на Шевченка сильне враження. Він слухав, похнюпившись, і хитав у такт головою. Та коли, заздрячи успіхові товариша, декламувати починав А-н, Шевченко при перших же рядках махав рукою і відверто прирікав: “Барабан, барабан!”» (спогади І.С. Алексєєва) [3, 248].

Повість «Близнюки» дає нам доволі цікавий матеріал і для роздумів, як створювались і сприймалися читацькою аудиторією тогочасні періодичні видання. У творі згадуються як російські часописи («Отечественные записки», «Современник», «Библиотека для чтения»), так і власне українські, зокрема «Украинский вестник» і «Полтавська муха». Дописувачем останньої був І.П. Котляревський, і за влучним визначенням Т.Г. Шевченка, це була «справжня бджола», що нападала на «вульгарність або нищість людську».

У «Близнюках» Ватя створює свій аналог «Полтавської мухи» – «Оренбурзьку муху»: «Через месяц после этого происшествия хуторяне мои были обрадованы первым недельным листком, полученным из Оренбурга. Ватя назвал свой недельный дневник, в подражание своему благодетелю Ивану

Петровичу Котляревському, “Оренбургская муха”. Хуторяне мои его так же называли, например: “К нам прилетела “Оренбургская муха””, или: “Мы ожидаем “Оренбургскую муху”” и т. д. Покойного Котляревского “Полтавская муха” была настоящая пчела, а это было только невинное подражание в одном названии. Эта муха ни на какую пошлость или низость людскую не нападала, подобно полтавской; это было просто описание вседневной прозаической жизни честного и скромного молодого человека. А для хуторян моих это было выше всякой поэзии. Прочитывая недельный отчет своего милого Вати, они с любовью следили каждое его движение. Они видят его, как он идет по большой улице и ему встречаются эполеты да каски, каски да эполеты, козаки да солдаты, солдаты да козаки, даже бабы ходят по улице в солдатских шинелях... И видят его, как он, скучный, возвращается к себе на квартиру, молится богу и ложится спать. А завтра рано встает, надевает мундир, идет дежурить в госпиталь. Все, совершенно все видят... “Оренбургская муха” исправно являлась на хутор каждую неделю. И чем далее, тем однообразнее. Наконец до того дошло, что все дни недели были похожи точь-в-точь на понедельник; воскресенье только и отличалось от понедельника тем (если не был дежурным), что был в обедне. Старики с наслаждением читали “Муху”, никак не подозревая ее убийственно однообразного содержания» [4, 300].

Як бачимо, газета пропонувала читачеві безліч нічим не примітних побутових деталей, була не надто цікавою чи інформативною, більш того – одноманітною, однак її читали постійно, з любов'ю і публічно («Я говорю “почти публичном чтении”», потому что Никифор Федорович читал ее всем, кто посещал его хутор» [4, 314]).

Зрозуміти цей парадокс неважко. Особливості тогочасної газети детально проаналізовані в книзі І.Л. Михайлина «Історія української журналістики». Вчений, характеризуючи газету «Харьковские известия» (1817-1823), описує внутрішньоредакційний конфлікт, пов'язаний із стратегіями формування контенту видання. Так, А.А. Вербицький спробував відійти від політики передрукування офіційних російських новин і почав наповнювати газету «приватними спостереженнями» власних «старанних і діяльних» кореспондентів. Однак така загалом позитивна ініціатива не стала успішною, оскільки публікації були сумнівної якості й зводилися до дріб'язково-побутових щоденникових записів: «Тут усе надзвичайно дороге. Найгіршу квартиру за 100 франків у місяць відшукати неможливо; а про їжу й говорити нема чого... Я завжди в цей час проклинаю французів. Інша справа благословенна Малоросія, і найкраща її страва, так званий, борщ!» [1, 126-127]

Цей приклад дуже схожий на ситуацію, описану в «Близнюках» Т.Г. Шевченком. Власне, маємо ще один доказ того, що в середині ХІХ століття українська журналістика робила свої перші кроки, а масовий читач лише почав відкривати для себе насолоду «спілкування» з періодичним виданням. Умовно кажучи, він не знав іще, якими за змістом і формою мають бути газети чи журнали, його незмінно приваблювала одна важлива деталь – постійність виходу, гарантованість «порції» нового читива.

Усі наведені зразки читацьких практик, згаданих у «Близнюках», – яскравий приклад того, як у період суттєвого розвитку й прискорення в журналістській, видавничій сферах змінювалися пріоритети й звички читацької аудиторії й разом із тим – зберігалися певні архаїчні, застарілі форми взаємодії з книгою. Однак є кілька фрагментів, які змушують нас із ХІХ століття зазирнути аж у епоху зародження книгодрукування. Це варто подиву, але читач шевченкової доби доволі гостро відчував страх перед друкованим словом: «Каково же было их удивление, когда она развернула дощечки и там они увидели зеленые толстые листы бумаги, испещренные красными и черными чернилами. Радости и удивлению их не было конца. Невинные создания! Не знаете вы, какое зло затаено в этих разноцветных каракулях! Это источник ваших слез, величайший враг вашей детской и сладкой свободы. Словом, это букварь» [4, 243]; «Степан Мартынович показывал им не по своему разумению, а как напечатано, и сам себе говорил иногда: “Не я буду виноват, не я его печатал”» [4, 249].

Насправді, подібні негативні емоції щодо надрукованого тексту – відома й описана в історичній та науковій літературі ознака періоду переходу від рукописної книги до друкованої. Пов'язані такі емоції з проблемою відчуття відчуженості людини від процесів фіксації знань. Те явище, що багато однакових рисочок, відтворених машиною, означають безліч смислів, у яких потрібно розібратися, провокує розгубленість. Так само з острахом можна ставитись до тиражування знань: не я про це думав, не я писав, не мені відповідати за те, що надруковано якоюсь знову ж таки бездушною машиною. Усе це психологічно обґрунтовані мотиви «спротиву» книжковій культурі на зорі її зародження. Повторюємо: те, що ці мотиви залишалися актуальними ще навіть у ХІХ столітті – цікавий факт із історії книгознавства та читачезнавства.

Повість «Близнюки» містить також цілу низку епізодів, які так чи інакше висвітлюють особливості культури читання в епоху Т.Г. Шевченка. Подамо їх як перелік:

1) збирання домашніх бібліотек, бібліофільство: «Он нашел только в городской ратуше духовное завещание покойника на свое имя, в котором незабвенный благодетель отказал ему часть своей библиотеки, состоящей из дорогих изданий древних классиков, еврейскую библию, французскую энциклопедию и рукописный экземпляр летописи Конисского» [4, 235]; «А он отворил дубовый шкаф, вынул оттуда книгу в собачьем переплете и, раскрывая ее, проговорил: – А ну, посмотрим, верно ли оно будет с подлинником. И тут-то я только увидел перед собою латиниста, эллиниста и гебраиста и полнешенек шкаф книг, вмещающих в себе словесность всего древнего мира» [4, 238]; «В духовном своем завещании он назначил душеприказчиками меня и Степана Мартыновича... Гусли же и летопись Конисского положить в шкаф с книгами, замкнуть и ключ по почте переслать Савватию. «А еще, – прибавляет он, – кто дерзнет, кроме моего Савватия, наложить святотатственную руку на сие неоцененное мое сокровище, да будет проклят» [4, 316]; «Возмутилось твое безмятежное, кроткое сердце, когда ты подошел с ключом в руках к заветному

шкафу, стерегущему святыню, в нем хранимую проклятием умирающего человека... Псалтырь же его священная, Геродот его, единая его радость – летопись Конисского – наполовину изорвана для закуривания трубок. Увидя все это, Савватий остолбенел. Слезы градом покатались по его мужественным бледным щекам, и он тихо, едва внятно проговорил: “Бог вам судия! Вандалы! Варвары!”» [4, 318];

2) дарування книг, використання при цьому дарувальних написів: «Вы так полюбилися Ивану Петровичу, что он мало того, что через вас определил наших детей, а еще посылает вам в подарок свою “Энеиду” с собственноручным написанием... И фамилию мою знает, о муж великий! И, рыдая, он целовал надпись» [4, 265];

3) усвідомлення того, що книга – велика матеріальна й духовна цінність, орієнтир у житті: «Только вот что... зачем вы книгу бросаете в пасике? Ну, боже сохрани, худого человека: придет да и украдет, а книга-то, сами знаете, дорогая... Дорогая, дорогая книга, Прасковья Тарасовна. Она мое единственное назидание, пошли, господи, царствие твое незлобивой душе нашего благодетеля Ивана Петровича» [4, 292]; «А не читали ли вы в какой-нибудь книге о такой притче, какая теперь случилась с нашими Зосей и Ватей?» [293];

4) протиставлення авторів й читацького загалу як представників просвітництва і неучтва – аж до міфологізації цих постатей: «В малороссийских произведениях почтеннейшего князя со всеми подробностями отразился идиот Сковорода. А почтеннейшая публика видит в этих калеках настоящих малороссиян. Бедные земляки мои! Положим, публика человек темный, ей простительно. Но великий грамматик наш Н.И. Греч...» [4, 270]; «Но чаще всего я лелею мое старческое воображение картинами золотоголового, садами повитого и тополями увенчанного Киева... Я переносуся в века давноминувшие и вижу его, седовласого, маститого, кроткого старца с писаною большою книгою в руках, проповедующего изумленным дикарям своим и кровожадным и корыстолюбивым поклонникам Одина» [4, 325].

Отже, в результаті здійсненого аналізу тексту «Близнюків» Т.Г. Шевченка можемо зробити висновок, що в другій половині ХІХ століття в Україні побутували нарівні як застарілі, навіть архаїчні, форми читання, так і впроваджувалися нові читацькі практики.

У повісті є епізоди, які висвітлюють факти 1) збільшення читацького попиту і збільшення книжкових і журнальних ринків; 2) відсутності звичок і навичок диференціювання видань різних видів і літератури різних жанрів; 3) читацького полілінгвізму і прагнення «читати в оригіналі», а отже – готовності вчитися задля можливості долучитися до світу книжної мудрості; 4) поєднання практик читання про себе і вголос драматизовано; 5) процвітання бібліофілства; 6) настороженого ставлення до друкованого слова і разом із тим – шанобливого ставлення до книги як духовної та матеріальної цінності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Михайлин І.Л. Історія української журналістики. Період становлення: від журналістики в Україні до української журналістики. Вид. 3-тє, доповнене і поліпшене / І.Л. Михайлин. – Х. : Прапор, 2004. – 320 с.
2. Сивокінь Г. Одвічний діалог. Українська література та її читач від давнини до сьогодні / Григорій Сивокінь. – К. : Дніпро, 1984. – 255 с.
3. Спогади про Тараса Шевченка / упоряд. і приміт. В.С. Бородіна і М.М. Павлюка ; передм. В.Є Шубравського. – К. : Дніпро, 1982. – 547 с.
4. Шевченко Т.Г. Повести / Вступ. стаття Ю.А. Ивакіна. – К. : Дніпро, 1983. – 456 с.

Харитоненко Е. Читательские практики Шевченковской эпохи (на материале повести Т.Г. Шевченко «Близнецы»)

В своей деятельности издатели всегда учитывают не только особенности читательской аудитории, читательских запросов, вкусов и интересов, но и наиболее типичные формы способов чтения, которые возникают и бытуют в ту или иную эпоху. В статье дан краткий обзор эволюции форм чтения в Украине. Особое внимание уделено читательским практикам шевченковской эпохи. Повесть Т.Г. Шевченко «Близнецы» рассматривается как яркий пример традиций читательства XIX века.

Ключевые слова: читательские практики, читательские интересы, читательские вкусы, читательские запросы, эволюция форм чтения.

Kharitonenko O. Reader's practice Shevchenko era (The material story Taras Shevchenko «Gemini»)

In their work publishers always take into account not only features the readership, reader requests, tastes and interests, but also the most common forms of reading which are prevalent in a particular era. This article provides a brief overview of the evolution of forms of reading in Ukraine . Particular attention is paid to the reader practices Shevchenko era. Shevchenko's story «Gemini» is regarded as a striking example of tradition reading XIX century.

Keywords: reading practice, reading interests and tastes of readers, reader requests, the evolution of forms of reading.

**НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ М.П. ДРАГОМАНОВА
ІНСТИТУТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ЛІТЕРАТУРНОЇ ТВОРЧОСТІ
ІМЕНІ АНДРІЯ МАЛИШКА
КАФЕДРА ЖУРНАЛІСТИКИ**

НАША ШЕВЧЕНКІАНА

АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ТЕОРІЇ СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Матеріали науково-звітної конференції викладачів кафедри журналістики
Інституту української філології та літературної творчості
імені Андрія Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова

ЗБІРНИК НАУКОВИХ ДОПОВІДЕЙ

ВИПУСК IV

ВИПУСК ПРИСВЯЧЕНИЙ 200-РІЧЧЮ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Київ-2014

СКЛАД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Висоцький Анатолій Васильович – кандидат філологічних наук, директор Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова
Жацько Віктор Олексійович – доктор філософських наук, професор, академік Академії вищої освіти України, завідувач кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Куляс Павло Петрович – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Марків Олександра Тимофіївна – кандидат педагогічних наук, викладач кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Харчук Олена Василівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Харитоненко Олена Іванівна – кандидат філологічних наук, доцент кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Чепуренко Яна Олексіївна – кандидат історичних наук, доцент кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

Шпак Віктор Іванович – кандидат історичних наук, професор кафедри журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова

РЕЦЕНЗЕНТИ:

Карпенко Віталій Опанасович – професор, завідувач кафедри журналістики Університету «Україна», доктор суспільно-економічних наук Українського Вільного Університету (Мюнхен)

Вартанов Григорій Іванович – доктор історичних наук, професор

Рекомендовано до друку

кафедрою журналістики Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Протокол засідання кафедри № 6 від 17 лютого 2014

Затверджено

на засіданні Вченої Ради Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка НПУ імені М.П. Драгоманова.

Протокол засідання № 9 від 23 квітня 2014

A18 Актуальні проблеми теорії соціальних комунікацій: Матеріали науково-звітної конференції викладачів кафедри журналістики Інституту української філології та літературної творчості імені Андрія Малишка НПУ ім. М.П. Драгоманова : збірник наукових доповідей : Наша шевченкіана / Інститут української філології НПУ ім. М.П. Драгоманова. Випуск IV. – К. : Ореол-сервіс, 2014. – 88 с.

У більшості публікацій збірника розкривається значення постаті Т.Г. Шевченка в розвитку видавничої справи в Україні, другий розділ присвячений актуальним проблемам видавничої справи, редагування, інформаційно-бібліотечної діяльності. Збірник призначений для викладачів, наукових працівників, аспірантів і студентів.

ЗМІСТ

ВИДАВНИЧА ШЕВЧЕНКІАНА

Жадько В.О.	
Друкарня Києво-Печерської лаври в житті Г.Г. Шевченка.....	4
Куляс П.П.	
Шевченкове слово: від пракоренів до сучасних інновацій	10
Марків О.Т.	
Роль і значення шевченківських соціокультурних цінностей у формуванні особистості майбутнього журналіста.....	28
Сидоренко Н.М.	
«Слов'янський панкосмізм» Тараса Шевченка (за публікаціями «Записок наукового товариства імені Шевченка»).....	32
Харитоненко О.І.	
Читацькі практики Шевченкової епохи (на матеріалі повісті Т.Г. Шевченка «Близнюки»).....	39

НАУКОВЕ ОСМИСЛЕННЯ ПРОБЛЕМ ІНФОРМАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ

Куляс П.П.	
Особливості сучасного українського мовного пуризму.....	48
Марків О.Т.	
Чинники ефективної співпраці редактора з автором у видавничому процесі.....	52
Сидоренко Н.М.	
Традиції й уроки української преси початку ХХ століття	58
Харитоненко О.І.	
Проблеми визначення типу видання в сучасних газетах.....	63
Чепуренко Я.О.	
Стандартизація редакційно-видавничої підготовки наукових видань: стан та перспективи розвитку.....	68
Шпак В.І.	
Українські газети: від державних до приватних.....	78